

Sygn. akt III PK 69/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa M. G.
przeciwko Zespołowi Szkół w J.
o przywrócenie do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 lutego 2016 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w P.
z dnia 19 września 2014 r.,

- I. oddala skargę kasacyjną,**
- II. nie obciąża powódki kosztami zastępstwa procesowego
pozwanego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 19 września 2014 r., Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. – w sprawie z powództwa M. G. przeciwko

Zespołowi Szkół w J. o przywrócenie do pracy – zmienił zaskarżony apelacją powódki wyrok Sądu Rejonowego – Sądu Pracy w J. z dnia 30 grudnia 2013 r., (oddalający powództwo) w ten sposób, że zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 13.019,91 zł tytułem odszkodowania za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę i nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w J. kwotę 651 zł tytułem opłaty stosunkowej, od uiszczenia której powódka była zwolniona z mocy prawa (pkt I.); w pozostałej części apelację powódki oddalił (pkt II.); zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 150 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

W sprawie ustalono między innymi, że powódka została zatrudniona u strony pozwanej z dniem 1 września 1982 r. jako nauczyciel oddziału przedszkolnego w pełnym wymiarze godzin, a od 1 września 1985 r. jako nauczyciel w nauczaniu wczesnoszkolnym. W dniu 23 czerwca 1984 r. powódka ukończyła Studium Wychowania Przedszkolnego w P. na kierunku wychowanie przedszkolne. 25 czerwca 1999 r. powódka uzyskała dyplom ukończenia studiów magisterskich na Uniwersytecie w L. w zakresie pedagogiki wczesnoszkolnej. W dniu 6 kwietnia 2000 r. powódka otrzymała stopień awansu nauczyciela mianowanego, a w dniu 31 sierpnia 2007 r. stopień awansu nauczyciela dyplomowanego. Ponadto powódka 21 kwietnia 2004 r. ukończyła kurs „terapii pedagogicznej”, co umożliwia jej prowadzenie zajęć rewalidacyjnych. Powódka w roku szkolnym 2012/2013 jako nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej realizowała 14/18 etatu, a jako nauczyciel zajęć rewalidacyjnych 4/18 etatu. W tym roku szkolnym łącznie z oddziałem w H. było pięć oddziałów nauczania wczesnoszkolnego. W roku szkolnym 2013/2014 odeszły dwa oddziały klasy trzeciej, a utworzono tylko jeden oddział klasy pierwszej. W drugim etapie nauczania tj. w klasach IV-VI, były cztery oddziały, a pozostały trzy. W dniu 26 kwietnia 2013 r. odbyło się zebranie z nauczycielami nauczania wczesnoszkolnego. Dyrektor poinformowała, że w roku szkolnym 2013/2014 będzie o jeden oddział mniej i do podziału są 104 godziny. Jeżeli nauczycielki zrezygnowałyby z jednej godziny to dla powódki byłoby 6 godzin. Powódka nie wyraziła zgody na taki wymiar czasu pracy.

W dniu 8 maja 2013 r. powódka otrzymała pismo o rozwiązaniu umowy o pracę za 3-miesięcznym wypowiedzeniem, który upłynął w dniu 31 sierpnia 2013 r.

Jako przyczynę wypowiedzenia stosunku pracy strona pozwana podała zmiany organizacyjne wynikające ze zmniejszenia liczby oddziałów w Szkole Podstawowej, co skutkuje zmniejszeniem liczby godzin edukacji wczesnoszkolnej i brakiem możliwości zatrudnienia powódki na stanowisku nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej w pełnym wymiarze zajęć.

Sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację powódki, zanegował ustalenie, iż przyczyna wskazana w wypowiedzeniu była konkretna, rzeczywista i powodowała, że powódka wiedziała, dlaczego to ona została wytypowana do zwolnienia spośród wszystkich nauczycieli uczących w klasach 1-3 w pozwanym Zespole Szkół w J.

Według Sądu Okręgowego zmiany organizacyjne w Zespole Szkół w J. bez wątplenia miały miejsce i spowodowały zmniejszenie liczby oddziałów w Szkole Podstawowej w J.; nie mniej jednak strona pozwana w żaden sposób nie wykazała w wypowiedzeniu, dlaczego to powódka została wytypowana spośród wszystkich nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej do zwolnienia jej z pracy. Sąd drugiej instancji uwzględnił także to, że powódka nie odbiegała swoim stażem pracy, kwalifikacjami, ani absencją chorobową od pozostałych nauczycieli; powódka legitymuje się dużym stażem pracy, ponad 30-letnim w tej szkole, bo od początku swojej pracy zawodowej pracowała w J.

Sąd drugiej instancji uznał, że przyczyna wskazana powódce w wypowiedzeniu umowy o pracę była określona zbyt lakonicznie, ogólnie, nie była na tyle konkretna, aby na jej podstawie ustalić, że to właśnie powódce należało wręczyć wypowiedzenie umowy o pracę. W związku z powyższym Sąd drugiej instancji zmienił zaskarżony wyrok i zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę. Sąd drugiej instancji stwierdził, powołując się na przepis art. 45 § 2 k.p., że niecelowe jest przywracanie powódki do pracy. Zgodnie z art. 45 § 2 k.p. sąd pracy może nie uwzględnić żądania pracownika uznania wypowiedzenia za bezskuteczne lub przywrócenia do pracy, jeżeli ustali, że uwzględnienie takiego żądania jest niemożliwe lub niecelowe; w takim przypadku sąd pracy orzeka o odszkodowaniu. Sąd drugiej instancji uznał za celowe w okolicznościach przedmiotowej sprawy zasądzenie powódce odszkodowania, w miejsce przywrócenia jej do pracy na poprzednich warunkach pracy i płacy. Uzasadniając rozstrzygnięcie zawarte w

pkt II. swojego wyroku – co do oddalenia apelacji powódki w pozostałej części tj. odnośnie roszczenia o przywrócenie jej do pracy – stwierdził, że na dzień wyrokowania liczba nauczycieli u strony pozwanej jest wystarczająca; na miejsce powódki nie został zatrudniony inny nauczyciel; nie ma tyle godzin nadliczbowych w ramach nauczania wczesnoszkolnego, aby można było z nich utworzyć pełny etat dla powódki. W konsekwencji – według Sądu drugiej instancji – niecelowe jest przywrócenie powódki do pracy. W sytuacji, gdy od nowego roku szkolnego zwiększy się liczba dzieci podejmujących naukę w pierwszej klasie i będzie potrzebny jeszcze jeden nauczyciel nauczania wczesnoszkolnego, powódka będzie mogła wystąpić z wnioskiem do dyrektora szkoły o ponowne jej zatrudnienie.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego powódka zaskarżyła skargą kasacyjną w zakresie jego pkt II. tj. w części oddalającej apelację. Skargę oparto na pierwszej podstawie kasacyjnej określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. i zarzucono niewłaściwe zastosowanie art. 45 § 2 k.p. w sytuacji, gdy uwzględnienie żądania powódki o przywrócenie jej do pracy jest możliwe i celowe.

Skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i przywrócenie powódki do pracy u strony pozwanej na poprzednich warunkach oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu za wszystkie instancje według norm przepisanych; ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej powódki oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych prawem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ponieważ skarga kasacyjna powódki nie ma podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), punktem odniesienia do oceny zasadności jedyne zarzutu rozpatrywanej skargi kasacyjnej – przedstawionego w ramach podstawy określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzutu niewłaściwego zastosowania art. 45 § 2 k.p. – są

ustalenia stanowiące podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji. Zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

W tym kontekście należy przypomnieć ustalenia Sądu Okręgowego, że zmiany organizacyjne w Zespole Szkół w J. rzeczywiście miały miejsce i spowodowały one zmniejszenie liczby oddziałów w Szkole Podstawowej w J.; na dzień wydania zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w P. liczba nauczycieli u strony pozwanej jest wystarczająca; na miejsce powódki nie został zatrudniony inny nauczyciel; nie ma też tyle godzin nadliczbowych w ramach nauczania wczesnoszkolnego, aby można było z nich utworzyć pełen etat dla powódki. Te ustalenia faktyczne stanowiły płaszczyznę subsumcyjną do zastosowania w sprawie przepisu art. 45 § 2 k.p. i przyjęcia w konsekwencji, że przywrócenie powódki do pracy u pozwanego na poprzednich warunkach pracy i płacy jest niecelowe.

Tak przedstawionemu stanowisku zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego skarga kasacyjna nie przeciwstawia przekonującej argumentacji, wykazującej niewłaściwe zastosowanie przez Sąd Okręgowy w P. przepisu art. 45 § 2 k.p. Uzasadnienie zarzutu materialnoprawnego sprowadza się do przedstawienia twierdzeń sprzecznych z podstawą faktyczną zaskarżonego wyroku (nieuwzględniających ustaleń faktycznych zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji), że stanowisko pracy powódki nie zostało zlikwidowane, a jej obowiązki przejął inny pracownik. Ponadto skarżąca zarzuciła pominięcie przez Sąd przy uwzględnianiu żądania przywrócenia do pracy jej sytuacji osobistej (wielodzietna rodzina, powódka jest jedyną żywicielką rodziny), bardzo krótkiego czasu niezbędnego do uzyskania prawa do emerytury przez powódkę oraz tego, że w kolejnym roku szkolnym zwiększy się liczba klas pierwszych i w związku z tym będzie zapotrzebowanie na nauczyciela w tym zakresie.

W uzasadnieniu powołanego w skardze kasacyjnej wyroku z dnia 12 maja 2011 r., II PK 276/10, OSNP 2012 nr 13-14, poz. 164, Sąd Najwyższy stwierdził, że z art. 45 § 1 i 2 k.p. wynika zasada rozstrzygnięcia sprawy o roszczenia wskazane w

§ 1 tego artykułu zgodnie z żądaniem pracownika, natomiast zasądzenie odszkodowania w miejsce żadanego przywrócenia do pracy może nastąpić wyjątkowo, gdy przywrócenie do pracy jest niemożliwe lub niecelowe. Skoro orzeczenie o roszczeniu innym niż dochodzone przez pracownika jest wyjątkiem od reguły związania sądu żądaniem pozwu, przepis art. 45 § 2 k.p. należy interpretować ściśle. Ocena w tym zakresie powinna zmierzać do wyjaśnienia, na ile w świetle okoliczności konkretnej sprawy restytucja rozwiązanego, w drodze wypowiedzenia umowy, stosunku pracy jest realna i czy reaktywowany w wyniku wyroku sądowego stosunek pracy ma szanse na prawidłowe funkcjonowanie. Przyjmuje się, że brak możliwości lub niecelowość orzeczenia o przywróceniu do pracy może być spowodowana zarówno okolicznościami dotyczącymi pracodawcy jak i pracownika. Dokonanie w tym względzie oceny następuje z uwzględnieniem takich faktów jak, między innymi, rodzaj przyczyny rozwiązania stosunku pracy (zawiniona lub niezawiniona przez pracownika), podstawa uwzględnienia roszczenia (uchybień merytoryczne lub formalne), skutki mogące wynikać dla obu stron z przywrócenia pracownika do pracy (np. konieczność zwolnienia dobrze pracujących pracowników lub ponownego rozwiązania przez pracodawcę stosunku pracy z pracownikiem, który z uwagi na stan zdrowia nie może wykonywać części zadań przypisanych zajmowanemu przez niego stanowisku. Podobne stanowisko zajął też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 lutego 2015 r. w sprawie III PK 81/14, LEX nr 1654746.

Z kolei w wyroku z dnia 18 marca 2008 r., II PK 258/07 – LEX nr 846571, Sąd Najwyższy wyraził stanowisko, zgodnie z którym zastosowanie art. 45 § 2 k.p. jest ocenne, ale w tym znaczeniu, że do sądu pracy należy ocena, czy w konkretnej sprawie spełnione są przesłanki jego zastosowania. Ocena ta nie może być oczywiście dowolna i musi być poprzedzona szczegółowymi ustaleniami. Ocena roszczenia przywrócenia do pracy z punktu widzenia kryterium „możliwości” i „celowości” dalszego zatrudniania pracownika powinna uwzględniać takie okoliczności jak: rodzaj przyczyny rozwiązania stosunku pracy („ciężkie” czy „zwykłe” naruszenie obowiązków pracowniczych, przyczyny niezwiązane z osobą pracownika itp.), podstawa orzeczenia o przywróceniu do pracy (bezzasadność zarzutów, czy też naruszenie przez pracodawcę wymagań formalnych

obowiązujących przy rozwiązywaniu umów o pracę), skutki mogące wyniknąć dla jednej lub drugiej strony z przywrócenia pracownika do pracy lub z zasądzenia na jego rzecz odszkodowania (konieczność ponownego rozwiązania przez pracodawcę stosunku pracy, zwolnienia dobrze pracujących pracowników, możliwość odrodzenia się sytuacji konfliktowej w zakładzie pracy, pozbawienie pracownika okresu zatrudnienia wymaganego do nabycia pewnych uprawnień itp.).

Zaskarżony rozpatrywaną skargą kasacyjną wyrok Sądu Okręgowego w P. nie jest sprzeczny z przedstawionym wyżej stanowiskiem judykatury w zakresie analiz interpretacyjnych regulacji określonej w art. 45 § 2 k.p. Nie ma w nim też nieodpowiedności sumpsumcyjnej pomiędzy regulacją określoną w powołanym wyżej przepisie prawa pracy a ustalonymi w sprawie – wskazanymi szczegółowo wyżej – okolicznościami stanowiącymi podstawę faktyczną wyroku Sądu drugiej instancji.

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że przyczyną zmiany niekorzystnego dla powódki wyroku Sądu pierwszej instancji było ustalenie, że przyczyna wypowiedzenia powódce umowy o pracę z przyczyn ekonomicznych i organizacyjnych była ujęta w sposób zbyt ogólnikowy i nie wskazywała kryteriów doboru nauczycieli do zwolnienia z pracy. Jedynie więc z tych przyczyn formalnych, a nie – merytorycznych Sąd Okręgowy uznał za celowe dokonanie zmiany wyroku. Ponieważ jednak nie było faktycznej możliwości zatrudnienia powódki Sąd doszedł do konkluzji, że adekwatnym rozstrzygnięciem będzie przyznanie powódce odszkodowania w miejsce przywracania jej do pracy. Ze skargi kasacyjnej wynika, że powódka nie jest jedynym żywicielem rodziny, bowiem jej mąż prowadzi działalność gospodarczą. Zwrócić też należy uwagę, że ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. nr 97 poz. 800 ze zm.) jest aktem prawnym adresowanym do nauczycieli, wprowadzającym przejściowe rozwiązanie w przedmiocie uprawnień emerytalnych omawianej grupy zawodowej. Ustawa ta została wprowadzona do polskiego porządku prawnego w celu umożliwienia wcześniejszego przejścia na emeryturę nauczycielom, którzy po dniu 31 grudnia 2008 r. zostali pozbawieni możliwości skutecznego złożenia wniosku o emeryturę na warunkach przewidzianych w art. 88 ustawy z dnia 26

stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela. Powódka miała więc możliwość zapewnienia sobie środków utrzymania do dnia nabycia praw emerytalnych.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. (pkt 1). Rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2 ma swoją podstawę w art. 102 k.p.c.

eb